

نظام حقوقی جزایر در حقوق بین الملل

با دیباچه‌ی:

دکتر ابراهیم بیگلری

(دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی)

تألیف:

اسماء سالاری

(عضو هیأت علمی دانشگاه زابل)

سرشناسه	سالاری، اسماء، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام‌پدیدآور	نظام حقوقی جزایر در حقوق بین‌الملل / تألیف: اسماء سالاری.
مشخصات نشر	تهران: خرسندی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۱۵۲ ص.
شابک	978-600-114-243-7
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
موضوع	جزیره‌ها - قوانین و مقررات
موضوع	حقوق بین‌الملل
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۲ ۶۸۰/۲۸۸ KZ
رده‌بندی دبیری	۳۴۱/۴۴۸
شماره کتابشناسی ملی	۲۹۲۳۲۴۳

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و علوم سیاسی

تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ خرداد

پائین‌تر از خیابان لبافی‌نژاد، کوچه ۱۲، پلاک ۲۰

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۱۴۹۰۵۸۴

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

نظام حقوقی جزایر در حقوق بین‌الملل

با دیباچه‌ی دکتر ابراهیم بیگ‌زاده

تألیف: اسماء سالاری

چاپ اول: ۱۳۹۲ - شمارگان: ۵۰۰ جلد

حروفچینی: زرنگاران مهرخلاق

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-243-7

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۲۴۳-۷

"به نام خداوندی که طلوع کلام علم را با قلم آغاز نمود"

رسیدن این نوشتار به منزلگه حاضر مرا وامدار فرهیختگانی ساخت، که سال‌ها لحظه لحظه عمر خویش را در قلم افشردند و به اندیشه‌ها حیات، به روح کمال و به جان بهال بخشیدند.

در این مناسبت شایسته است از استاد فرهیخته و دلسوز، جناب آقای دکتر ابراهیم بیگ‌نیا، قدرانی نمایم، استاد گرانقدرم که مرا از لحاظ علمی وامدار خویش ساخت.

از پدر و مادر مهربانم که همواره مرا در شوق کسب علم و کمال مشوق بوده‌اند، بی‌نهایت سپاسگزارم و باور دارم که قدر محبت‌هایشان در این کلمات کوچک نمی‌گنجد.

از حسن ظن و راهنمایی استاد گرامی، جناب آقای دکتر هیبت‌الله نژندی‌منش قدرانی می‌نمایم.

در پایان مراتب امتنان و سپاسگزاری خویش را از جناب آقای هادی طالع خرسند، مدیریت محترم انتشارات خرسندی، که امکان جع این نوشتار را فراهم نمودند ابراز می‌دارم.

فهرست مطالب

۱۱	دیباچه استاد گرانقدر، دکتر ابراهیم بیگزاده
۱۵	مقدمه

بخش اول: تعریف خشکیهای موجود در دریا

۱۹	فصل اول: جنبه های کلی
۲۱	گفتار اول: قطعه خشکی طبیعی محاط در آب
۲۱	الف- قطعه خشکی بودن
۲۳	ب- شکل گیری به مرور طبیعی
۲۴	ج- محاط در آب است
۲۵	گفتار دوم: بیرون ماندن از آب
۲۵	الف- هنگام مد
۲۷	ب- بیرون از آب است
۲۷	۱- تداوم عمودی
۲۹	۲- تداوم افقی
۳۱	فصل دوم: برآمدگیهای جزری
۳۱	گفتار اول: تعریف برآمدگی جزری در خارج قواعد حقوق بین الملل موضوعه
۳۱	الف- کنفرانس تدوین حقوق بین الملل ۱۹۳۰ لاهه
۳۲	ب- رویه دولت ها
۳۴	ج- رویه قضایی
۳۴	گفتار دوم: تعریف برآمدگی جزری در حقوق بین الملل موضوعه
۳۴	الف- معاهده دریای سرزمینی و منطقه مجاور
۳۵	ب- معاهده حقوق دریا
۳۶	فصل سوم: آبسنگهای مرجانی
۳۶	گفتار اول: مفهوم جغرافیایی آبسنگ
۳۷	گفتار دوم: انواع آبسنگها
۳۸	گفتار سوم: مفهوم حقوقی آبسنگ

بخش دوم: مناطق دریایی جزایر

فصل اول: مناطق دریایی تحت حاکمیت در ارتباط با جزایر.....	۴۱
گفتار اول: آبهای داخلی.....	۴۱
گفتار دوم: دریای سرزمینی جزایر.....	۴۲
الف- جزایر و برآمدگی‌های جزری: دو نظام حقوقی متفاوت.....	۴۲
۱- کنفرانس تدوین حقوق بین‌الملل ۱۹۳۰ لاهه.....	۴۳
۲- رویه دولت‌ها.....	۴۳
۳- حقوق بین‌الملل موضوعه.....	۴۵
ب- جزایر مرجانی و جزایر دارای آبسنگ‌های حاشیه‌ای.....	۴۶
۱- معاهدات حقوق دریای.....	۴۶
۲- در معاهدات حقوق دریای.....	۴۷
۳- در دولت‌ها.....	۴۸
فصل دوم: مناطق جزایر.....	۵۰
گفتار اول: کنفرانس تدوین حقوق بین‌الملل ۱۹۳۰ لاهه.....	۵۱
گفتار دوم: رویه دولت‌ها.....	۵۲
گفتار سوم: حقوق بین‌الملل موضوعه.....	۵۴
فصل سوم: مناطق تحت حقوق حاشیه در ارتباط با جزایر.....	۵۵
گفتار اول: منطقه انحصاری اقتصادی جزایر.....	۵۵
الف- منطقه انحصاری اقتصادی در سومین کنفرانس ملل متحد در مورد حقوق دریای.....	۵۷
ب- منطقه انحصاری اقتصادی در معاهده حقوق دریای.....	۶۱
۱- جزایر.....	۶۱
۲- صخره‌ها.....	۶۲
۱-۲- تعریف صخره.....	۶۲
۲-۲- سکونت بشری.....	۶۳
۳-۲- داشتن حیات اقتصادی خاص خود.....	۶۴
گفتار دوم: فلات قاره جزایر.....	۶۶
الف- فلات قاره جزایر در رویه دولت‌ها قبل از معاهده فلات قاره.....	۶۶
ب- فلات قاره جزایر در حقوق بین‌الملل موضوعه: معاهده فلات قاره و معاهده حقوق دریای.....	۶۸
ج- فلات قاره جزایر در رویه قضایی بین‌المللی.....	۶۹
۱- تحدید حدود فلات قاره بین انگلیس- فرانسه.....	۷۰
۲- تحدید حدود مناطق دریایی بین کانادا و فرانسه (سنت پیر و میکلون).....	۷۳
۳- تحدید حدود مناطق دریایی بین دانمارک- نروژ (جان ماین- گرینلند).....	۷۴
۴- قضیه فلات قاره در دریای اژه بین ترکیه و یونان.....	۷۷

بخش سوم: تأثیر جزایر در تحدید حدود مناطق دریایی

- فصل اول: تأثیر جزایر در تعیین حدود مناطق دریایی (یک دولت) ۸۳
- گفتار اول: تأثیر جزایر در تعیین خط مبدأ ۸۳
- گفتار دوم: مجمع الجزایر ساحلی ۸۴
- الف - کارهای کنفرانس تدوین حقوق بین الملل لاهه ۱۹۳۰ ۸۵
- ب - رأی دیوان بین المللی دادگستری در قضیه ماهیگیری ۱۹۵۱ ۸۷
- ج - حقوق بین الملل موضوعه ۹۰
- فصل دوم: تأثیر جزایر در تحدید حدود مناطق دریایی (بین دولت ها) ۹۲
- گفتار اول: تأثیر جزایر در تحدید حدود دریای سرزمینی و منطقه مجاور ۹۲
- الف - حقوق بین الملل موضوعه ۹۲
- ب - در رویه دولت ها ۹۴
- ۱ - اندونزی - سنگاپور ۹۴
- ۲ - دانمارک - سوئد ۹۵
- ۳ - استرالیا - ایووا گینه نو ۹۶
- ۴ - مکزیک - ایالات متحده آمریکا ۹۷
- ۱-۵ - هند - سریش ۹۸
- ۲-۵ - هند - سریلانکا ۹۹
- ۶ - ایران - عربستان ۱۰۰
- گفتار دوم: تأثیر جزایر در تحدید حدود مناطق اقتصادی و فلات قاره ۱۰۱
- الف - در حقوق بین الملل موضوعه ۱۰۱
- ۱ - معاهده فلات قاره ۱۰۱
- ۲ - معاهده حقوق دریا ۱۰۳
- ب - از منظر دکترین ۱۰۵
- ج - در رویه دولت ها ۱۱۰
- ۱ - عربستان سعودی - بحرین ۱۱۱
- ۲ - استرالیا - گینه نو ۱۱۲
- ۳ - ایران - قطر ۱۱۳
- ۴ - ایران - عربستان سعودی ۱۱۴
- ۵ - ابوظبی - قطر ۱۱۵
- ۶ - ایتالیا - یوگسلاوی ۱۱۶
- ۷ - آمریکا - ونزوئلا ۱۱۷
- ۸ - کنیا - تانزانیا ۱۱۸
- ۹ - هند - سریلانکا ۱۱۸
- ۱۰ - کانادا - دانمارک ۱۱۹
- ۱۱ - ایتالیا - تونس ۱۲۰

- ۱۲- ونزوئلا- ترینیداد و توباگو..... ۱۲۱
- ۱۳- مالزی- اندونزی..... ۱۲۲
- ۱۴- کلمبیا- پاناما..... ۱۲۳
- ۱۵- هند- مالدیو..... ۱۲۴
- د- در رویه قضایی..... ۱۲۵
- ۱- تحدید حدود فلات قاره بین انگلیس- فرانسه..... ۱۲۵
- ۲- تحدید حدود مناطق دریایی بین دبی- شارجه..... ۱۲۵
- ۳- تحدید حدود فلات قاره تونس- لیبی..... ۱۲۹
- ۴- تحدید حدود مناطق دریایی در خلیج مین..... ۱۳۲
- ۵- تحدید حدود مناطق دریایی بین اریتره- یمن..... ۱۳۵
- ۶- اختلافات سرزمینی و تحدید حدود مناطق دریایی بین قطر- بحرین..... ۱۳۸
- اختلافات سرزمینی و تحدید حدود مناطق دریایی میان هندوراس و نیکاراگوئه در کارائیب..... ۱۴۲
- ۸- اختلاف دریایی و سرزمینی نیکاراگوئه و کلمبیا..... ۱۴۴
- نتیجه‌گیری..... ۱۴۶
- منابع و مآخذ..... ۱۴۹

فهرست نقشه‌ها

- نقشه شماره ۱- تحدید حدود فلات قاره بین انگلیس- فرانسه..... ۷۲
- نقشه شماره ۲- تحدید حدود مناطق دریایی بین کانادا و فرانسه (سنت پیر و میکلون)..... ۷۴
- نقشه شماره ۳- تحدید حدود مناطق دریایی بین دانمارک- نروژ (جان ماین- گرینلند)..... ۷۶
- نقشه شماره ۴- قضیه فلات قاره در دریای اژه بین ترکیه و یونان..... ۸۰
- نقشه شماره ۵- رأی دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه مالکیت قری ۱۹۵۱..... ۹۰
- نقشه شماره ۶- مرز دریای سرزمینی اندونزی- سنگاپور..... ۹۴
- نقشه شماره ۷- مرز دریای سرزمینی دانمارک- سوئد..... ۹۵
- نقشه شماره ۸- مرز دریای سرزمینی استرالیا- پاپوا گینه نو..... ۹۶
- نقشه شماره ۹- مرز دریای سرزمینی مکزیک- ایالات متحده آمریکا..... ۹۷
- نقشه شماره ۱۰- ۱- مرز دریای سرزمینی هند- سریلانکا..... ۹۸
- نقشه شماره ۱۰- ۲- مرز دریای سرزمینی هند- سریلانکا..... ۹۹
- نقشه شماره ۱۱- مرز دریای سرزمینی ایران- عربستان..... ۱۰۰
- نقشه شماره ۱۲- مرز فلات قاره عربستان سعودی- بحرین..... ۱۱۱
- نقشه شماره ۱۳- مرز فلات قاره استرالیا- گینه نو..... ۱۱۲
- نقشه شماره ۱۴- مرز فلات قاره ایران- قطر..... ۱۱۳
- نقشه شماره ۱۵- مرز فلات قاره ایران- عربستان سعودی..... ۱۱۴
- نقشه شماره ۱۶- مرز فلات قاره ابوظبی- قطر..... ۱۱۵
- نقشه شماره ۱۷- مرز فلات قاره ایتالیا- یوگسلاوی..... ۱۱۶

- نقشه شماره ۱۸- مرز فلات قاره آمریکا- ونزوئلا..... ۱۱۷
- نقشه شماره ۱۹- مرز فلات قاره کنیا- تانزانیا..... ۱۱۸
- نقشه شماره ۲۰- مرز فلات قاره هند- سریلانکا..... ۱۱۸
- نقشه شماره ۲۱- مرز فلات قاره کانادا- دانمارک..... ۱۱۹
- نقشه شماره ۲۲- مرز فلات قاره ایتالیا- تونس..... ۱۲۰
- نقشه شماره ۲۳- مرز فلات قاره ونزوئلا- ترینیداد و توباگو..... ۱۲۱
- نقشه شماره ۲۴- مرز فلات قاره مالزی- اندونزی..... ۱۲۲
- نقشه شماره ۲۵- مرز فلات قاره کلمبیا- پاناما..... ۱۲۳
- نقشه شماره ۲۶- مرز فلات قاره هند- مالدیو..... ۱۲۴
- نقشه شماره ۲۷- تحدید حدود مناطق دریایی بین دبی- شارجه..... ۱۲۸
- نقشه شماره ۲۸- تحدید حدود فلات قاره تونس- لیبی..... ۱۳۲
- نقشه شماره ۲۹- تحدید حدود مناطق دریایی در خلیج مین..... ۱۳۵
- نقشه شماره ۳۰- تحدید حدود مناطق دریایی بین اریتره- یمن..... ۱۳۸
- نقشه شماره ۳۱- اختلافات سرزمینی و تحدید حدود مناطق دریایی بین قطر- بحرین..... ۱۴۱
- نقشه شماره ۳۲- اختلافات سرزمینی و تحدید حدود مناطق دریایی میان هندوراس و نیکاراگوئه در دریای کارائیب..... ۱۴۳
- نقشه شماره ۳۳- اختلاف دریایی و سرزمینی بین نیکاراگوئه و کلمبیا..... ۱۴۵

دیباچه

وجود بیش از نیم میلیون انواع سازندهای جزیره‌ای که یا در مجاورت سواحل قرار داشته‌اند در میان دریاها و اقیانوسها واقعند، از دیرباز توجه اعضاء جامعه بین‌المللی را به خود جلب نموده است. اهمیت جزایر از لحاظ جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی و استراتژیکی بر هیچ کس پوشیده نیست. این سرزمینها، لحاظ جغرافیای طبیعی و انسانی از گوناگونی چشمگیری برخوردارند.

از لحاظ جغرافیای طبیعی اقلیت آب و هوای بسیار متنوعی دارند. جزایر از لحاظ وسعت و گستره هم با یکدیگر فرق دارند بطوریکه برخی از آنها بسیار کوچکند در حدی که در هنگام مد کامل نمی‌توان مساحت قابل ملاحظه‌ای برایشان در نظر گرفت، و تعدادی دیگر مانند گرینلند آنقدر بزرگ هستند که وسعتشان گاه دهها برابر وسعت بسیاری از کشورهاست. جزایر از منظر جغرافیای انسانی نیز از تنوع زیادی برخوردارند برخی از آنها خالی از سکنه بوده، تعدادی دارای سکنه قومی هستند و برخی هم دارای سکنه دائمی می‌باشند.

جزایر از لحاظ سیاسی نیز وضعیتهای متفاوتی دارند. برخی از آنها تشکیل دهنده دولتی مستقل هستند؛ در حال حاضر حدود ۲۰ درصد از دولتهای مستقل جهان در زمره دولتهای جزیره‌ای^۱ هستند که اغلب در اقیانوس آرام واقعند. برخی دیگر در زمره سرزمینهای غیرمستقل بوده، به لحاظ سیاسی وابسته به یک دولت می‌باشند.

۱. باید توجه داشت که کشورهای جزیره‌ای متفاوت از کشورهای مجمع‌الجزایری هستند که نظام حقوقی آنها در بخش چهارم کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریا مشخص شده است.

تنوع جزایر از لحاظ اقتصادی نیز اهمیت زیادی دارد. اهمیت اقتصادی جزایر به ویژه شناخت مناطق دریایی برای آنها و وجود منابع قابل توجه انرژی در این مناطق افزایش چشم‌گیری یافته است.

اهمیت استراتژیکی این سازند در خور توجه می‌باشد؛ بطوریکه کمر بند امنیتی برخی کشورها در دریاها با لحاظ نمودن جزایر تعیین می‌گردد.^۱ برای مثال می‌توان به برخی از جزایر خلیج فارس و یا به برخی از جزایر واقع در دریای چین اشاره نمود. جزایر ناوهای روسی از نزدیکی جزایر چینی برای رفتن به سوی بندر ولادی وستک حکایت از اهمیت فراوان امنیتی و استراتژیکی این جزایر در دریای چین می‌کند.

اهمیت جزایر مناظر مختلف سبب آن شده است که آنها موضوع اختلافهای مهم و قانونی دولت‌ها شوند؛ اختلافات مربوط به جزایر کلپر تون، پالماس، حنیش، آنگلوز، گومد، میکیه و اکرو هاس، ال تیگره، حواری و... از طرق داوری یا قضایی حل و فصل شده‌اند. برخی دیگر از این اختلافها هنوز تداوم دارند که از آن جمله اختلافات مربوط به جزایر مالویناس (فالکند) فیما بین آرژانتین و انگلستان،^۲ جزایر کوریل فیما بین روسیه و ژاپن، جزایر اسپراتلی و پاراسل بین چین و ویتنام و فیلیپین می‌باشد.

برخی از جزایر نیز می‌توانند موضوع اختلاف فیما بین دولت‌ها گردند. در این مورد می‌توان به جزایر رانگل و هرالد اشاره نمود. اگر چه این جزایر تحت اشغال روسیه می‌باشد اما امریکا هرگز به طور رسمی از مالکیت بر آنها چشم‌پوشی و اعراض نکرده است.

طرح اختلافات مرتبط با جزایر در محاکم بین‌المللی سبب توسعه حقوق بین‌الملل به ویژه در مبحث کسب سرزمین با بررسی نظریه‌های سرزمین بلاصاحب^۳، اشغال^۴،

۱. در این مورد می‌توان به کمر بند امنیتی ایران در خلیج فارس اشاره نمود که در برگزیده بسیاری از جزایر ایرانی در این پهنه آبی است.

۲. اختلاف بر سر مالکیت جزایر مالویناس تا حدی است که حتی منجر به درگیری نظامی میان دو کشور در سال ۱۹۸۲ میلادی و مداخله شورای امنیت گردید. در حال حاضر (سال ۲۰۱۲ م) کشف ذخایر قابل توجه نفت در مناطق اطراف این جزایر سبب شده است که مجدداً آرژانتین مسأله مالکیت برای جزایر را مطرح و از انگلستان دعوت به مذاکره برای حل این اختلاف نماید. دعوتی که از سوی انگلستان کاملاً رد شده است. ممکن است انگلستان در این مورد به همه پرسشی متوسل شود.

3. Terra Nullius

4. Occupation

انتقال^۱، حاکمیت موثر^۲، مرور زمان^۳، مجاورت^۴، استقرار وضعیت حقوقی^۵، تاریخ وقوع اختلاف^۶، توسط داوران و قضات شده است.

اهمیت جزایر سبب شده است که از آغاز حرکت جامعه بین‌المللی برای تدوین حقوق بین‌الملل به طور عام و حقوق دریاها به طور خاص، موضوع تدوین مقرراتی برای جزایر، در زمره مسائل مطروح قرار گیرد.

این مساله ابتدا در کنفرانس ۱۹۳۰ لاهه درخصوص تدوین حقوق بین‌الملل مطرح گردید.^۷

آنگاه مساله مزبور در کنفرانس اول سازمان ملل متحد در مورد حقوق دریاها ۱۹۵۸ مطرح و منجر به تصویب ماده ۱۰ کنوانسیون دریای سرزمینی و منطقه مجاور شد. سرانجام کنفرانس سوم سازمان ملل متحد در مورد حقوق دریا، این مساله را مورد توجه قرار داد و سرانجام کنوانسیون ۱۹۸۲ به آن اختصاص یافت.

کنوانسیون اخیر که در واقع آخرین منشور جهانی دریاهاست، در ماده ۱۲۱ خود، جزایر را مورد توجه قرار داده است. این مقرر در تعریف جزایر، پاره‌ای از معیارها از جمله ژئوپولیتیکی^۸، هیدروگرافیک^۹، جغرافیایی^{۱۰} اجتماعی و اقتصادی^{۱۱} را لحاظ و برخی از معیارها مانند سیاسی^{۱۲}، جرمی، مساحت و موقعیتهای جغرافیایی را مورد توجه قرار نداده است.

اگر بخواهیم کلیه معیارها را مورد عناین قرار دهیم؛ که باید چنین کرد، آنگاه است که با یک نظام حقوقی بسیار پیچیده‌ای برای جزایر مواجه می‌شویم.

در نتیجه شناخت چنین نظامی مستلزم صبر و دقت علمی فراوانی است. این شناخت برای کشورهای مانند ایران که دارای جزایر زیادی در خلیج فارس می‌باشد از

1. Transfert
2. Souverainete effective
3. Prescription
4. Proximité
5. Utilisatios Juris
6. Critique

۷. یادآوری می‌گردد این کنفرانس در مورد حقوق دریاها از جمله مساله جزایر موفق به تدوین مقرراتی نشد.

۸. تعریف جزیره به عنوان قطعه خشکی طبیعی (این معیار چندان کامل نیز لحاظ نشده است)

۹. قطعه خشکی طبیعی که در هنگام مد از آب بیرون می‌ماند.

۱۰. تفکیک جزایر از مجمع‌الجزایر

۱۱. خارج نمودن صخره‌های فاقد سکنه یا فاقد حیات اقتصادی خاص خود

۱۲. دولتهای جزیره‌ای و جزایر غیر مستقل

اهمیت دوچندان برخوردار است. به ویژه زمانی که توجه کنیم جزایر ایرانی نه فقط دارای اهمیت جغرافیایی، اقتصادی، سیاسی و استراتژیکی فراوانی است بلکه به عنوان پاره‌های تن‌م‌م وطن برای کلیه ایرانیان حائز اهمیت حیاتی بوده، نشانگر بخشی از تمدن کهن ایران زمین بوده است.

به همین دلیل زمانی که سرکار خانم اسماء سالاری در پایان تحصیلات خود در دوره کارشناسی ارشد، مساله "نظام حقوقی جزایر در حقوق بین‌الملل" را به عنوان موضوع پایان نامه خویش با اینجانب در میان گذاشتند، مشتاقانه پذیرفتم چرا که می‌دانستم مشارالیه‌ها به جهت علاقه و دقت نظر علمی که به مسائل حقوقی دارند می‌تواند به خوبی از عهده این کار برآیند؛ به راستی هم که چنین شد.

ته بررسی کلیه مسائل و مشکلات مرتبط با جزایر در چارچوب یک پایان نامه کارشناسی ارشد قاری گیر ممکن می‌باشد، به همین دلیل مقرر گردید که ایشان مهمترین مسائل مرتبط با جزایر را مورد بررسی و مطالعه قرار دهند.

سرکار خانم سالاری هم به خوبی از عهده این مهم برآمدند؛ گواه این مدعا آنست که ایشان اولین دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی بودند که مورد شدن پایان نامه کارشناسی ارشد خود را با نمره ۱۹/۵۰، درجه عالی و تقدیر هیات داورى به اتمام رسانید.

زمانیکه ایشان به بنده نوید دادند که قصد دارند حاصل تحقیقات خود را به زیور طبع بیاریند و از من خواستند تا دیباچه‌ای را تقریر نمایم با کمال میل قبول کردم. امید آن دارم که با توجه به روحیه پژوهشگری و تحقیقی که در ایشان سراغ دارم، بتوانند در ادامه این کار، کلیه مسائل حقوقی مرتبط با جزایر را مورد مذاقه و مطالعه قرار داده، حاصل تحقیقات ایشان بتواند مورد استفاده جامعه علمی و سیاست‌گذاران کشور قرار گیرد.

ابراهیم بیگزاده

دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

تهران تابستان ۱۳۹۱

بیش از دو دهه است که جزیره موضوع بحث آراء و اسناد حقوق بین الملل قرار گرفته است. در ابتدا به گونه به تعیین حاکمیت بر این سازند خلاصه می شد لکن به تدریج صاحبان حقوق جزیره بر دریای سرزمینی و پس از آن، دیگر قلمروهای دریایی به میان آمد.

جزیره به لحاظ داشتن اهمیت اقتصادی، سیاسی و استراتژیک همواره مورد توجه اسناد و معاهدات بین المللی بوده است اما توجه این اسناد و معاهدات به مسأله جزایر از چند ماده تجاوز نمی کند. جزایر ناشد واقع در بستر و زیر بستر مناطق دریایی جزایر، شیلات، منافع حاکمیتی و اقتصادی دولت ساحلی صاحب جزیره و گسترش قلمرو صلاحیتی دولت ساحلی به واسطه حضور جزایر، اقتضاء می کند در پی شناخت نظام حقوقی جزایر در حقوق بین الملل برآییم.

نظام حقوقی جزایر در حقوق بین الملل سوال شده را پیش روی هر محقق قرار می دهد. نخستین سوال این است که آیا تعریفی که اسناد بین المللی بویژه معاهده ۱۹۸۲ حقوق دریا از جزیره ارائه می دهد تعریفی جامع مانع و غایی از ابهام است؟ سوال دومی که مطرح می شود این است که آیا جزایر همانند قلمروهای خشکی دارای تمامی مناطق دریایی می باشند؟ پس از پاسخ به این دو سوال سر پی جوابی که به این مسأله بر خواهیم آمد که آیا جزایر در تحدید حدود مناطق دریایی دولت از یک سو و تحدید حدود مناطق دریایی میان دولت ها از سوی دیگر تأثیر دارند؟

پاسخ به سوالات مطروحه در راستای تبیین نظام حقوقی جزایر، برای کشورهایی که دارای حاکمیت بر جزایر متعددی در آبهای خلیج فارس و دریای عمان است، اهمیتی دو چندان دارد؛ از سویی می توان در تعیین حدود مناطق دریایی کشورمان در وضعیت وجود جزایر، بر اساس قواعد حقوق بین الملل دریا عمل نمود و از سوی دیگر با بهره گیری از رویه دولت ها و آراء دیوان های بین المللی نسبت به تحدید حدود با برخی

دول همسایه اقدام کرد و بدین وسیله زمینه‌های ایجاد اختلاف و بحران در منطقه را کاهش داد.

لازم به ذکر است که موضوعات حاکمیت بر جزایر، وضعیت دولت‌های جزیره‌ای و نظام حقوقی مجمع‌الجزایرها، از حوزه مورد بررسی این پژوهش خارج است؛ چرا که مسأله حاکمیت بر جزیره، تحت سیطره قواعد کلی حاکمیت بر سرزمین است و مجمع‌الجزایرهای اقیانوسی و دولت‌های جزیره‌ای نیز دارای نظام حقوقی ویژه و خاص خود هستند که تبیین و توصیف آنها فرصت دیگری می‌طلبد.

در خصوص نظام حقوقی جزایر در حقوق بین‌الملل به زبان فارسی کتاب یا مقاله‌ای به چاپ نرسیده است و در زبان انگلیسی نیز (در حد جستجوی نگارنده) تنها سه کتاب توسط جی. اردن^۱، باوت^۲ و سیمون^۳ (که امکان دسترسی به دو کتاب باوت و سیمون در ایران وجود ندارد) به رشته تحریر درآمده است. مقالات انگلیسی که به طور مستقیم به این مسأله پرداخته باشند نیز اندک است و امکان دسترسی به آنها محدود می‌باشد. این نوشتار در سه بخش تعریف خشکیهای موجود در دریا، مناطق دریایی جزایر و تأثیر جزایر در تحدید حدود مناطق دریایی ارائه خواهد شد که هر بخش حاوی فصلهایی است.

فصلهای بخش اول به تعریف جزیره، آرآمدگی جزری و آپسنگ مرجانی اختصاص یافته است. مناطق دریایی متناسب به جزایر مشتمل بر دریای سرزمینی، منطقه مجاور، منطقه انحصاری اقتصادی و فلات قاره فصلهای بخش دوم خواهند بود. سرانجام بخش سوم در دو فصل، تأثیر جزایر در تحدید حدود مناطق دریایی یک دولت و تحدید حدود مناطق دریایی میان دولت‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد. امید است این نوشتار مورد توجه و امعان نظر صاحب‌نظران و علاقه‌مندان حقوق بین‌الملل قرار گیرد.

اسماء سالاری^۴

عضو هیات علمی، اساتذات زابل

1. Jayewardene, H. w., *The Regime of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff, Netherlands, 1990.

2. Bowett, D., *The Legal Regime of Islands in International Law*, Springer, 1981.

3. Symmons, C. R., *Development in International Law: Maritime Zones of Islands*, Kluwer Law International, Netherlands, 1979.

4. Asma.salari@gmail.com